

Рис. 1 - Послідовність проведення аналізу руху грошових потоків

Джерелом інформації для проведення аналізу є форма 3 "Звіт про рух грошових коштів". Вона відображає рух грошових коштів по трьом видам діяльності (операційній, інвестиційній, фінансовій).

Прямий метод аналізу руху грошових коштів полягає в розгляді даних про позитивні і негативні грошові потоки організації, що сформувалися на основі касового методу шляхом включення в звіт господарських оборотів, пов'язаних з грошовими операціями.

Цей метод використовується у внутрішньому аналізі. Його сутність – в прямому зіставленні притоків грошових коштів та їх використання. Вихідним елементом є чистий дохід (виручка) від реалізації продукції.

Аналізуючи грошовий потік прямим методом можна вивчати притік і відтік грошових коштів в розрізі видів діяльності.

При оцінці грошових потоків можна оцінити суму грошових коштів в цілому по видам діяльності на основі показників, зведених у таблицю 1.

Таблиця 1 - Звіт про рух грошових коштів

Показники	Сума грошових коштів, тис. грн.			Темп зростання суми грошових засобів	Питома вага %		
	попередній рік	звітний рік	відхилення		попередній рік	звітний рік	відхилення
1. Залишок грошових коштів на початок року							
2. Надходження грошових коштів, у тому числі по видах діяльності:							
операційною							
інвестиційної							
фінансової							
3. Витрачання грошових коштів, у тому числі по видах діяльності:							
операційною							
інвестиційної							
фінансової							
4. Залишок грошових коштів на кінець року							

Можна проаналізувати структуру притоку і відтоку грошових коштів за аналізований період. Для цього використовується таблиця, в якій в графі "Показники" для оцінки притоку грошових коштів повинна вказуватися, наприклад, чистий дохід (виручка) від продажу і аванси, кредити, позики, дивіденди, відсотки та інші надходження. При вивченні структури відтоку грошових коштів в графі

"Показники" вказуються ті напрями, за якими грошові кошти витрачалися (оплата товарів, робіт, послуг, аванси, підзвітні кошти видані, оплата праці і нарахування на заробітну плату, фінансові вкладення, дивіденди, розрахунки з бюджетом та ін.).

Дослідження грошових потоків здійснюється, як правило, щоквартально за допомогою показників, зведених у табл.2.

Таблиця 2 - Розподіл грошових потоків підприємства по кварталам

Показники	1 квартал			2 квартал			3 квартал			4 квартал			Средньоквартальна величина		
	на ч	ко н	+ -	на ч	ко н	+ -	на ч	ко н	+ -	на ч	ко н	+ -	нач	кон	+ -
Залишки на початок року															
Притік грошових коштів															
Питома вага притоку %															
Відтік грошових коштів															
Питома вага відтоку %															
Залишки на кінець року															

Для характеристики рівномірності розподілу грошових потоків (X_i) розраховують коефіцієнт рівномірності ($K_{\text{рівн}}$), який характеризує відносну величину середньоквадратичного відхилення значень показника від їх середньоарифметичного значення.

$$K_{\text{рівн}} = 1 - \frac{\sigma}{X_{\text{cp}}}, \quad (1)$$

де

$$\sigma = \frac{\sqrt{\sum (X_i - X_{\text{cp}})^2}}{n} \quad (2)$$

Можна для негайності будувати стовпчикові діаграми по позитивним і негативним потокам грошових коштів по кварталам.

Прямий метод аналізу має істотний недолік, він не дозволяє проаналізувати вплив різних чинників на зміну залишку грошових коштів у взаємозв'язку із зміною показників, що формують фінансові результати діяльності підприємства.

З цієї метою використовується непрямий метод. Форма звіту про рух грошових коштів передбачає використання саме непрямого методу про рух засобів в результаті операційної діяльності.

В операційній діяльності початковим елементом чистого грошового потоку є чистий прибуток звітного періоду.

Розрахувати чистий грошовий потік (ЧДП) операційної діяльності можна так:

$\text{ЧДП}_{\text{опер}} = \text{чистий прибуток} + \text{сума амортизації основних засобів} + \text{сума амортизації нематеріальних активів} +/\text{-- абсолютна зміна суми дебіторської заборгованості} +/\text{-- зміна виробничих запасів} +/\text{-- зміна кредиторської заборгованості} +/\text{-- зміна резервного або інших страхових фондів}.$

$\text{ЧДП}_{\text{інвестиц}} = \text{сума реалізації основних засобів} + \text{сума реалізації нематеріальних активів} + \text{сума реалізації довгострокових фінансових інвестицій} + \text{сума повторної реалізації раніше викуплених власних акцій} + \text{сума дивідендів, отриманих підприємством по довгостроковим фінансовим інвестиціям} - \text{вартість придбаних основних засобів} - \text{вартість придбаних нематеріальних активів} - \text{приріст незавершеного будівництва} - \text{вартість придбаних довгострокових фінансових інвестицій} - \text{вартість викуплених власних акцій підприємства}.$

$\text{ЧДП}_{\text{фін}} = \text{додаткове залучення акцій або пайового капіталу} + \text{залучення капіталу за рахунок довгострокових кредитів} + \text{залучений капітал по короткостроковим кредитам} + \text{спонсорська допомога} - \text{сума погашення довгострокового кредиту} - \text{сума погашення короткострокового кредиту} - \text{сума сплачених дивідендів власникам акціонерного капіталу}.$

Чистий грошовий потік по всім видам діяльності визначається як сума чистих грошових потоків всіх видів діяльності.

Коефіцієнтний аналіз є невід'ємною частиною аналізу грошових потоків. Важливим моментом в

коефіцієнтному методі аналізу є вивчення динаміки різних коефіцієнтів. Це дозволяє відстежити позитивні і негативні тенденції в частині управління грошовими потоками.

Одним з найважливіших коефіцієнтів є коефіцієнт достатності чистого грошового потоку ($K_{\text{достат}}$):

$K_{\text{достат}} = \text{ЧДП за аналізований період} / (\text{виплати по довгостроковим і короткостроковим кредитам} + \text{приріст залишків матеріальних оборотних активів} + \text{дивіденди, що виплатили власникам організації}).$

Коефіцієнт ефективності грошового потоку ($K_{\text{ефект}}$):

$K_{\text{ефект}} = \text{ЧДП за аналізований період} / \text{відтік грошових коштів за аналізований період}.$

Коефіцієнт реінвестування грошового потоку ($K_{\text{реінвест}}$):

$K_{\text{реінвест}} = (\text{ЧДП за аналізований період} - \text{дивіденди, що виплатили власникам}) / \text{приріст необоротних активів, пов'язаний з проведенням організацією витрат}.$

Коефіцієнт ліквідності грошового потоку ($K_{\text{ліквід}}$):

$K_{\text{ліквід}} = (\text{ЧДП за аналізований період} - \text{приріст залишків грошових коштів за аналізований період}) / \text{відтік грошових коштів за аналізований період}.$

Оцінка ефективності використання грошових коштів може здійснюватися за допомогою різних показників рентабельності. При аналізі грошових потоків можуть бути використані економіко-математичні методи. Так, для встановлення рівня синхронності (збалансованості грошового потоку) використовують коефіцієнт кореляції позитивного і негативного грошового потоку. Чим ближче значення коефіцієнта кореляції грошового потоку до 1, тим менше різниця коливань між значеннями позитивного і негативного грошового потоку і, отже, менший ризик виникнення ситуації неплатоспроможності з одного боку і надмірності грошової маси – з другого.

По ходу прямування грошових потоків можна судити про якість управління підприємством. Цю залежність покажемо за допомогою схеми, зображеної на рис. 2. [21].

На думку фахівців, якість управління підприємством можна охарактеризувати як гарне в тому випадку, якщо за результатами звітного періоду чисте прямування коштів у результаті операційної діяльності має позитивне значення в результаті інвестиційної і фінансової діяльності – негативне. Це означає, що в результаті операційної діяльності, зокрема від реалізації продукції, підприємство одержує достатньо коштів, щоб мати можливість інвестувати ці кошти, а також виплачувати відсотки за притягнутими кредитами. Причому підприємству для здійснення інвестицій достатньо тільки власних коштів. Якщо при цьому чисте прямування коштів у результаті усіх видів діяльності підприємства за рік також має позитивне значення, то можна говорити про те, що правління підприємства цілком справляється зі своїми функціями.

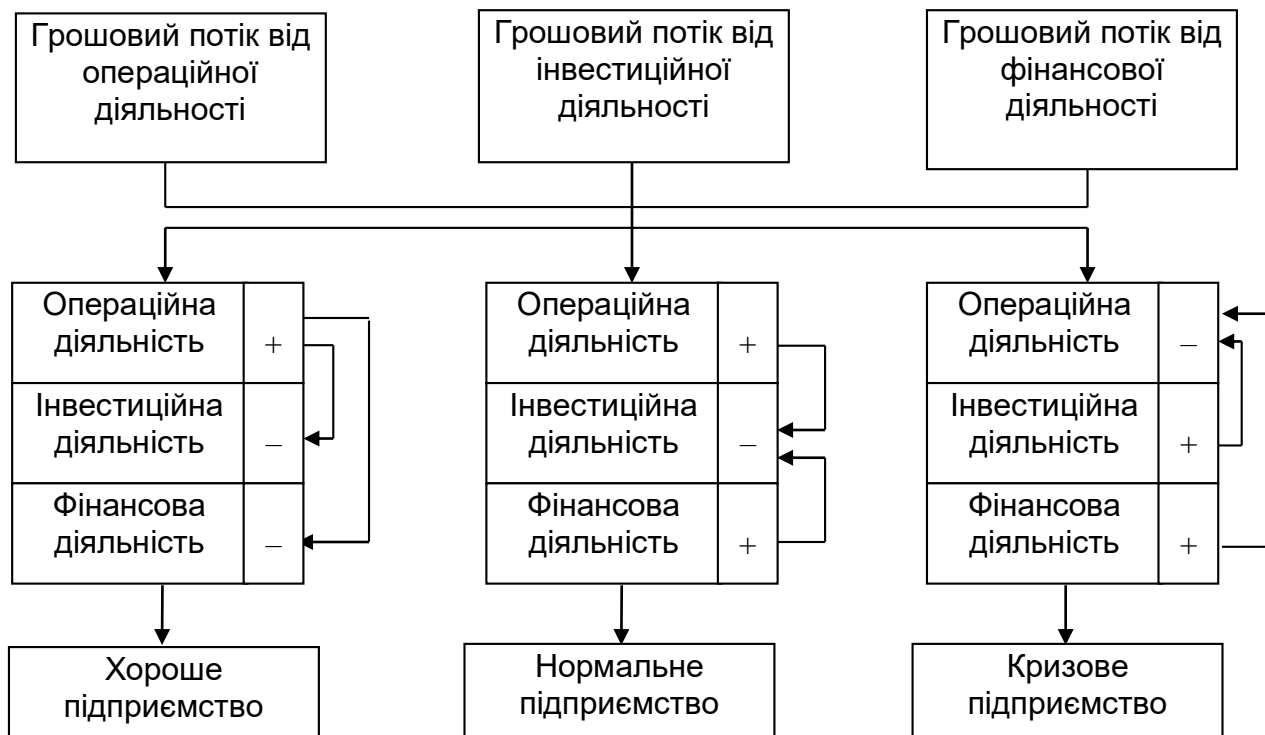

Рисунок 2 - Залежність стану підприємства від структури грошових потоків

У випадку, якщо прямування коштів у результаті операційної і фінансової діяльності має позитивне значення, а в результаті інвестиційної – негативне, говорять про нормальну якість управління підприємством. Суть такої структури грошових потоків зводиться до наступного: підприємство спрямовує кошти, отримані від операційної діяльності, а також кошти, отримані як кредити і додаткові вкладення власників (фінансова діяльність), на придбання необоротних активів (відновлення основних коштів, вкладення капіталу в нематеріальні активи, здійснення довгострокових інвестицій). У цій ситуації також бажано позитивне значення за статтею "Чисте прямування коштів за звітний період" (ряд. 400 форми 3).

Слід зазначити, що фінансування витрат інвестиційної діяльності за рахунок надходження від фінансової діяльності не завжди є негативним результатом. Залучення інвестицій для розвитку підприємства в даний час – явище, яке часто зустрічається.

Більш того, негативне значення (за статтею "Чисте прямування коштів від інвестиційної діяльності") і позитивне (за статтею "Чисте прямування коштів від фінансової діяльності") може також означати, що підприємство під невеликий відсоток одержало кредит і інвестувало отримані кошти на більш вигідних умовах. Іншими словами, як перша ситуація, так і друга прийнятна при оцінці якості управління підприємством.

Насторожуючою є ситуація, при якій прямування коштів у результаті інвестиційної і фінансової діяльності має позитивне значення, а в результаті операційної – негативне. У цьому випадку стан

підприємства можна охарактеризувати як кризовий, якість управління в такій ситуації не витримує ніякої критики.

Сенс такої структури капіталу зводиться до наступного: підприємство фінансує витрати операційної діяльності за рахунок надходжень від інвестиційної і фінансової діяльності, тобто за рахунок притягнутих кредитів, додаткової емісії акцій і т.п. Така структура прямування коштів прийнятна тільки для знову створених підприємств, що ще не почали працювати на повну потужність і перебувають у початковій стадії розвитку.

Таким чином, можна зробити висновок, що якість управління підприємством буде знаходитися на достатньому рівні лише в тому випадку, якщо буде мати позитивне значення прямування коштів у результаті операційної діяльності.

Іншими словами, підприємство буде своєчасно одержувати оплату за реалізовану продукцію, виконані роботи, надані послуги від покупців і замовників. Крім того, витрати підприємства, пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) будуть менше отриманих прибутків, тобто підприємство буде мати прибуток.

Список літератури:

1. *Економічний аналіз*. Підручник / За ред. проф. Меховича С.А., проф. Тимофєєва В.М., доц. Погорелова І.М. – Харків: НТУ «ХПІ», 2009. – 752 с.
2. *Економічний аналіз*. Навчальний посібник. Ч. 1 / Г.Ф. Азаренков, З.Ф. Петряєва, Г.Г. Хмеленко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2003 - 208 с.
3. *Економічний аналіз*. Навчальний посібник. Ч. 2 / Г.Ф. Азаренков, З.Ф. Петряєва, Г.Г. Хмеленко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2004 - 232 с.

4. *Економічний аналіз*. Навчальний посібник. Ч. 3 /Г.Ф. Азаренков, З.Ф. Петряєва, Г.Г. Хмеленко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2005 - 243 с.
5. *Економічний аналіз*. Навчальний посібник /М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток; за ред. Акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. - К.: КНЕУ, 2001. - 540 с.
6. *Економічний аналіз*. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" /За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця - Житимир: ПП „Рута”, 2003. - 680 с.
7. Лахтіонова Л.А. *Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання*: Монографія. – К.: КНЕУ, 2001. - 287 с.
8. Мних Є.В. *Економічний аналіз*: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
9. Савицька Г.В. *Економічний аналіз діяльності підприємства*: Навч. посіб. – 3-тє вид., випр.. і доп. – К.: Знання, 2007. – 668с.
10. Цал-Цалко Ю.С. *Фінансова звітність підприємства та її аналіз*: Навчальний посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: ЦУЛ, 2002. - 360 с.

References(transliterated) :

1. *Ekonomichnij analiz*. Pidruchnik / Za red. prof. Mehovicha S.A., prof. Timofeeva V.M., doc. Pogorelova I.M. – Harkiv: NTU „HPI”, 2009. – 752 s.

2. *Ekonomichnij analiz*. Navchal'nij posibnik. Ch. 1 /G.F. Azarenkov, Z.F. Petrjaeva, G.G. Hmelenko. – Harkiv: Vid. HNEU, 2003 - 208 s.
3. *Ekonomichnij analiz*. Navchal'nij posibnik. Ch. 2 /G.F. Azarenkov, Z.F. Petrjaeva, G.G. Hmelenko. – Harkiv: Vid. HNEU, 2004 - 232 s.
4. *Ekonomichnij analiz*. Navchal'nij posibnik. Ch. 3 /G.F. Azarenkov, Z.F. Petrjaeva, G.G. Hmelenko. – Harkiv: Vid. HNEU, 2005 - 243 s.
5. *Ekonomichnij analiz*. Navchal'nij posibnik /M.A. Boljuh, V.Z. Burchevskij, M.I. Gorbatok; za red. Akad. NANU, prof. M.G. Chumachenka. - K.: KNEU, 2001. - 540 s.
6. *Ekonomichnij analiz*. Navchal'nij posibnik dlja studentiv vishnih navchal'nih zakladiv special'nosti 7.050106 "Oblik i audit" /Za red. prof. F.F. Butincja - Zhitimir: PP „Ruta”, 2003. - 680 s.
7. Lahtionova L.A. *Finansovij analiz sub'ektiv gospodarjuvannja*: Monografija. – K.: KNEU, 2001. - 287 s.
8. Mnih Є.V. *Ekonomichnij analiz*: Pidruchnik. – K.: Centr navchal'noi literaturi, 2003. – 412 s.
9. Savic'ka G.V. *Ekonomichnij analiz dijal'nosti pidpriemstva*: Navch. posib. – 3-te vid., vipr.. i dop. – K.: Znannja, 2007. – 668s.
10. Cal-Calko Ju.S. *Finansova zvitnist' pidpriemstva ta її analiz*: Navchal'nij posibnik. – 2-e vid., pererob. i dop. – K.: CUL, 2002. - 360 s.

Надійшла (received) 15.03.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Погорєлов Ігор Миколайович (Погорелов Игорь Николаевич, Pohorelov Igor) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри економічного аналізу та обліку, тел : (057) 707-62-74, e-mail: afpa62@gmail.com